

Marzena Brzychcy

SWPS Uniwersytet Humanistycznospołeczny w Warszawie

ORCID: 0000-0002-0701-7492

marzenabrzychcy@wp.pl

Stosowanie klauzul społecznych i środowiskowych jako wyraz realizacji zrównoważonych zamówień publicznych

Wprowadzenie

Ustanowienie jednolitego rynku udzielania zamówień publicznych jest jednym z głównych osiągnięć rynku wewnętrznego Unii Europejskiej¹. Upublicznianie przetargów w całej UE zapewnia przejrzystość i tworzy możliwości dla przedsiębiorstw we wszystkich państwach Unii. Obecnie UE tworzy przejrzysty, spójny system rozwiązań prawnych², dzięki przygotowanym w 2011 r. przez Komisję Europejską projektom nowych dyrektyw odzwierciedlających przyjętą strategię, zawartą w komunikacie Komisji Europejskiej „Europa 2020 Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu”³.

Konsekwencją powyższych działań była nowelizacja polskich przepisów prawa zamówień publicznych. 1 stycznia 2021 r. weszła w życie ustawa uchwalona w dniu 11 września 2019 r. Prawo zamówień publicznych (Dz.U. z 2019 r., poz. 2019), która uwzględnia wdrożone wcześniej do porządku prawnego akty prawa unijnego, w tym dyrektywę 2014/24/UE, dyrektywę 2014/25/UE, dyrektywę 2009/81/WE oraz dyrektywy odwoławcze. W dniu 24 czerwca 2021 r. w Dzienniku Ustaw z 2021 r., poz. 1129 zostało opublikowane obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 18 maja 2021 r. w sprawie

¹ Komunikat Komisji Europejskiej z 3 marca 2010 r. „Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu”, Pakiet legislacyjny dla polityki spójności na lata 2014–2020 Komisji Europejskiej z 6 października 2011 r., http://ec.europa.eu/regional_policy/what/future/proposals_2014_2020_en.cfm (data dostępu: 1.03.2022).

² S. Hix, *System polityczny Unii Europejskiej*, Warszawa 2010, s. 584.

³ M. Greta, E. Tomczak-Woźniak, *Długoterminowe cele strategiczne a zrównoważony rozwój obszarów wiejskich w obliczu strategii Europa 2020*, „Journal of Agribusiness and Rural Development” 2013, nr 2, s. 73–81.

ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy Prawo zamówień publicznych (dalej jako ustawa Pzp).

Celem artykułu jest dokonanie analizy, czy nowa ustawa zawiera przepisy umożliwiające efektywne i transparentne udzielanie zamówień publicznych, uwzględniające rolę zamówień publicznych w kształtowaniu polityki państwa. Istotne znaczenie ma również udzielenie odpowiedzi na pytanie czy obowiązująca ustawa Pzp realizuje również wytyczne Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju dotyczących zamówień publicznych⁴.

Regulacje prawne definiujące stosowanie zrównoważonych zamówień publicznych

Celem europejskich regulacji prawnych w obszarze systemu zamówień publicznych jest zapewnienie racjonalnego i zasadnego wydatkowania środków publicznych⁵. Są one osiągane poprzez działania o charakterze organizacyjnym, społecznym i ekonomicznym, warunkujące osiągnięcie efektywnych rozwiązań gospodarczych spójnych z interesem i polityką zarówno UE, jak i państw członkowskich w jednostkach administracji publicznej, zarówno szczebla centralnego, jak i w jednostkach szczebla samorządowego oraz w przypadku zamawiających subsydiowanych⁶.

W 2014 r. Parlament i Rada przyjęły pakiet aktów prawnych dotyczący zamówień publicznych, który obejmował dyrektywę 2014/24/UE w sprawie zamówień publicznych (uchylającą dyrektywę 2004/18/WE) oraz dyrektywę 2014/25/UE w sprawie udzielania zamówień przez podmioty działające w sektorach gospodarki wodnej, energetyki, transportu i usług pocztowych (uchylającą dyrektywę 2004/17/WE). Obowiązujące przepisy prawne zostały uzupełnione poprzez dodanie dyrektywy w sprawie udzielania koncesji (dyrektywa 2014/23/UE), określającej przepisy prawne dla udzielania koncesji. Dla zapewnienia większej konkurencyjności oraz równości w dostępie do rynku zamówień publicznych został również ustanawiane zasady dostępu towarów i usług z państw trzecich do rynku wewnętrznego Unii Europejskiej⁷. Dokument ten

⁴ Uchwała nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie przyjęcia Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 z perspektywą do 2030 r. (M.P. z 2017 r., poz. 260).

⁵ H. Nowicki, *Cele systemu zamówień publicznych*, [w:] T. Kocowski, J. Gola (red.), *Przedsiębiorcy w społecznej gospodarce rynkowej. System zamówień publicznych w Polsce*, seria: Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, nr 497, Wrocław 2017, s. 57.

⁶ A. Sołtysińska, *Zamówienia publiczne w Unii Europejskiej*, Kraków 2004, s. 311–312.

⁷ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2022/1031 z dnia 23 czerwca 2022 r. w sprawie dostępu wykonawców, towarów i usług z państw trzecich do unijnych rynków zamówień publicznych i koncesji oraz procedur wspierających negocjacje dotyczące dostępu unijnych wykonawców, towarów i usług do rynków zamówień publicznych i koncesji państw trzecich (Instrument Zamówień Międzynarodowych – IZM), (Dz.U. UE L 2022.173.1).

zawierał propozycje regulacji w zakresie zamówień publicznych oraz procedury wspierające negocjacje dotyczące dostępu unijnych towarów i usług do rynków zamówień publicznych państw trzecich. W kwietniu 2012 r. Komisja przyjęła strategię na rzecz e-zamówień, z założeniem osiągnięcia pełnego funkcjonowania e-zamówień do połowy 2016 r. 3 października 2017 r. Komisja opublikowała dwa komunikaty: „Skuteczne zamówienia publiczne dla Europy” (COM(2017)0572) i „Wspieranie inwestycji poprzez dobrowolny mechanizm oceny *ex ante* aspektów dotyczących procedury udzielania zamówień publicznych w przypadku dużych projektów infrastrukturalnych” (COM(2017)0573). W ramach pakietu dotyczącego strategii udzielania zamówień publicznych Komisja opublikowała również zalecenie w sprawie profesjonalizacji zamówień publicznych i budowania struktur na potrzeby profesjonalizacji zamówień publicznych. Wszystkie te działania miały na celu włączenie procedur zakupowych do europejskiej polityki zrównoważonego rozwoju, w tym wspierania polityki prospołecznej i proekologicznej.

Warto podkreślić, że w nowych przepisach promuje się tzw. zielone zamówienia publiczne na podstawie podejścia opartego o koszty cyklu życia oraz stosowania szczegółowego oznakowania lub oznakowania ekologicznego. Aspekty społeczne stosowane w procedurach udzielania zamówień publicznych zostały szczegółowo określone w przepisach zawartych w dyrektywach i dotyczą aspektów włączenia społecznego, kryteriów społecznych, podwykonawstwa oraz uproszczonego systemu zamówień publicznych na usługi. Dodatkowym aspektem prospołecznym jest zapewnienie lepszej dostępności zamówień publicznych dla małych i średnich przedsiębiorstw poprzez zalecenie dzielenia zamówień publicznych na części. W nowych przepisach wprowadzono jednolity europejski dokument zamówienia i przewidziano korzystanie z oświadczeń własnych. W nowych dyrektywach przewidziano wymóg stopniowego wprowadzania obowiązku korzystania z e-zamówień i określono szczegółowe przepisy dotyczące technik i instrumentów w zakresie zamówień elektronicznych i roli centralnych zamawiających w systemie zamówień publicznych oraz stosowania rozwiązań opartych o umowy ramowe, dynamiczne systemy zakupów, aukcje elektroniczne itp. W dyrektywach uwzględniono orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, dotyczące zasad stosowania prawa krajowego państw członkowskich UE, które umożliwia dokonywania wyłączeń i udzielania zamówień bez stosowania ustawy Pzp. Trybunał Sprawiedliwości obejmuje dwa organy sądowe:

– Trybunał Sprawiedliwości, który zajmuje się przekazywanymi przez sądy krajowe wnioskami o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, niektórymi skargami o stwierdzenie nieważności i odwołaniami;

– sąd, który orzeka w sprawach o stwierdzenie nieważności przedłożonych przez osoby fizyczne i przedsiębiorstwa oraz, w niektórych przypadkach, przez rządy krajów UE. W praktyce oznacza to, że sąd orzeka przede wszystkim

w sprawach dotyczących prawa konkurencji, pomocy państwa, handlu, rolnictwa i znaków towarowych.

W nowych przepisach szczególny nacisk został położony na wzmocnienie procesów ochronnych przeciwdziałających zjawisku konfliktu interesów, faworyzowania i korupcji. 11 marca 2020 r. Komisja opublikowała dokument roboczy w sprawie kryteriów mających zastosowanie do tzw. zielonych zamówień publicznych UE dla centrów danych, serwerowni i usług w chmurze. Celem tego dokumentu jest zapewnienie mechanizmów warunkujących nabywanie dóbr i usług w sposób przyjazny dla środowiska, zgodnie z unijnymi celami w zakresie energii, zmiany klimatu i efektywnego gospodarowania zasobami.

W ujęciu globalnym nabywanie dóbr i usług przez podmioty publiczne, w procedurach określonych poprzez zamówienia publiczne, stanowi istotną część produktu krajowego brutto (PKB). Odpowiednio ukierunkowane i procedowane zamówienia publiczne mogą mieć istotne znaczenie dla kształtowania gospodarki narodowej oraz dla urzeczywistniania polityk ekonomicznych i społecznych państwa. Odzwierciedleniem tych tendencji jest powstawanie dokumentów strategicznych i programowych, które określają sposób realizacji powyższych wytycznych, w tym poprzez włączenie procesów dotyczących zamówień publicznych do mechanizmów warunkujących skuteczne wydatkowanie środków publicznych poprzez efektywniejsze wykorzystanie posiadanych zasobów, minimalizowaniu negatywnego oddziaływania na środowisko, wspieraniu rozwoju innowacji, w tym eko-innowacji oraz wsparcie polityki zatrudnieniowej poszczególnych państw członkowskich. Praktycznym wyrazem realizacji powyższych założeń jest m.in. stosowanie klauzul społecznych i środowiskowych oraz zasad projektowania uniwersalnego w udzielanych zamówieniach publicznych⁸.

W zakresie działań UE, oprócz dyrektywy klasycznej i sektorowej, dotyczących zamówień publicznych, najważniejszymi dokumentami są:

– w zakresie społecznych zamówień publicznych:

1) dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/36/UE z dnia 5 kwietnia 2011 r. w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar, zastępująca decyzję ramową Rady 2002/629/WSiSW⁹ – dyrektywa określa minimalne reguły dotyczące określania przestępstw i kar dotyczących handlu ludźmi. Wprowadza również wspólne przepisy w celu lepszego zapobiegania takim przestępstwom i lepszemu ochronie ich ofiar, przy uwzględnieniu kwestii związanych płcią,

---

⁸ R. Kozarzewski, *Podstawy prawne zamówień publicznych i klauzul społecznych*, [w:] T. Schimanek (red.), *Klauzule społeczne w zamówieniach publicznych. Poradnik*, Poradnik opracowany w ramach projektu „Ośrodek Wspierania Ekonomii Społecznej w subregionie warszawskim”, Warszawa 2015, s. 10.

⁹ Dz. Urz. UE L 101 z 15 kwietnia 2011 r., s. 1.

2) dyrektywa 96/71/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 16 grudnia 1996 r. dotycząca delegowania pracowników w ramach świadczenia usług¹⁰ – dyrektywa ma na celu zapewnienie pracownikom oddelegowanym w celu realizacji usług, także w ramach zamówień publicznych, przez przedsiębiorstwa mające siedzibę w innych państwach członkowskich, minimalnych uprawnień wynikających z prawa pracy (m.in. stosowania minimalnej stawki wynagrodzenia) obowiązującego na terytorium przyjmującego państwa członkowskiego;

– w zakresie ekologicznych zamówień społecznych:

1) dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/33/WE z dnia 23 kwietnia 2009 r. w sprawie promowania ekologicznie czystych i energooszczędnych pojazdów transportu drogowego, opublikowana w dniu 15 maja 2009 r. w Dzienniku Urzędowym UE – dyrektywa ma zastosowanie do zakupów pojazdów w transporcie drogowym dokonywanych przez instytucje podmioty zamawiające oraz podmioty gospodarcze świadczące usługi publiczne w ramach umów o świadczenie usług publicznego transportu pasażerskiego. Obliguje ona takich nabywców do uwzględnienia przy zakupie pojazdów czynników energetycznych i oddziaływania na środowisko (tj. zużycia energii, emisji dwutlenku węgla oraz innych zanieczyszczeń) w ramach specyfikacji technicznych lub kryteriów udzielenia zamówienia,

2) dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/27/UE z dnia 25 października 2012 r. w sprawie efektywności energetycznej, zmiany dyrektyw 2009/125/WE i 2010/30/UE oraz uchylecia dyrektyw 2004/8/WE i 2006/32/WE¹¹ – dyrektywa ustanawia wspólną strukturę ramową dla środków służących wspieraniu efektywności energetycznej w Unii, aby zapewnić osiągnięcie głównego unijnego celu zakładającego zwiększenie efektywności energetycznej o 20% do 2020 r., a także aby stworzyć warunki dla dalszego polepszania efektywności energetycznej po dacie docelowej,

3) dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/30/UE z dnia 19 maja 2010 r. w sprawie wskazania poprzez etykietowanie oraz standardowe informacje o produkcie, zużycia energii oraz innych zasobów przez produkty związane z energią – dyrektywa ustanawia ramy dla harmonizacji krajowych przepisów dotyczących informacji dla użytkownika końcowego, w szczególności w formie etykiet oraz standardowych informacji o produkcie, dotyczącej zużycia energii i w miarę potrzeb innych podstawowych zasobów podczas użytkowania oraz informacji dodatkowych o niektórych produktach związanych z energią. Umożliwia to użytkownikom końcowym wybór bardziej efektywnych produktów,

4) dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/31/UE z dnia 19 maja 2010 r. w sprawie charakterystyki energetycznej budynków – dyrek-

¹⁰ Dz. Urz. UE L 18 z 21 stycznia 1997 r., s 1 z późn. zm., Dz. Urz. UE polskie wydanie specjalne: rozdział 05, t. 2, s. 431.

¹¹ Dz. Urz. UE L 315 z 14 listopada 2012 r., s. 1.

tywa promuje poprawę charakterystyki energetycznej budynków w Unii, z uwzględnieniem panujących na zewnątrz warunków klimatycznych i warunków lokalnych oraz wymagań dotyczących klimatu wewnętrznego i opłacalności ekonomicznej,

5) dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/28/WE z dnia 23 kwietnia 2009 r. w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych zmieniająca i w następstwie uchylająca dyrektywy 2001/77/WE oraz 2003/30/WE¹² – dyrektywa ustanawia wspólne ramy dla promowania energii ze źródeł odnawialnych. Określa obowiązkowe krajowe cele ogólne w odniesieniu do całkowitego udziału energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii brutto i w odniesieniu do udziału energii ze źródeł odnawialnych w transporcie. Ustanawia zasady dotyczące transferów statystycznych między państwami członkowskimi, wspólnych projektów między państwami członkowskimi i z państwami trzecimi, gwarancji pochodzenia, procedur administracyjnych, informacji i szkoleń oraz dostępu energii ze źródeł odnawialnych do sieci elektroenergetycznej,

6) rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) NR 66/2010 z dnia 25 listopada 2009 r. w sprawie oznakowania ekologicznego UE – rozporządzenie dotyczy unijnego oznakowania ekologicznego, które służy promocji produktów o ograniczonym poziomie wpływu na środowisko w ciągu całego cyklu życia. Oznakowanie dostarcza konsumentom dokładnych, rzetelnych, opartych na naukowych kryteriach informacji na temat ekologiczności produktów,

7) rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1221/2009 z dnia 25 listopada 2009 r. w sprawie dobrowolnego udziału organizacji w systemie ekozarządzania i audytu we Wspólnocie (EMAS), uchylające rozporządzenie (WE) nr 761/2001 oraz decyzje Komisji 2001/681/WE i 2006/193/WE¹³ – rozporządzenie ustanawia system ekozarządzania i audytu we Wspólnocie, zwany „EMAS”, dopuszczający dobrowolny udział organizacji znajdujących się we Wspólnocie lub poza nią. Celem EMAS, jako ważnego instrumentu planu działania na rzecz zrównoważonej konsumpcji i produkcji oraz zrównoważonej polityki przemysłowej, jest wspieranie ciągłej poprawy efektów działalności środowiskowej organizacji przez ustanowienie i wdrażanie przez organizacje systemów zarządzania środowiskowego, systematyczną, obiektywną i okresową ocenę efektywności takich systemów, dostarczanie informacji o efektach działalności środowiskowej, prowadzenie otwartego dialogu ze społeczeństwem.

Należy podkreślić, że w Polsce pierwsze klauzule społeczne pojawiły się w ustawie Prawo zamówień publicznych w 2009 r. jako możliwość zastosowania tzw. zamówień zastrzeżonych oraz prospołecznych warunków realizacji

¹² Dz. Urz. UE L 140 z 5 czerwca 2009 r., s. 16 z późn. zm.

¹³ Dz. Urz. UE L 342 z 22 grudnia 2009 r., s. 1 z późn. zm.

zamówienia w ramach opisu przedmiotu zamówienia. W kolejnych latach nowelizacje tej ustawy wprowadzały zmiany mające na celu rozszerzenie możliwości stosowania klauzul społecznych w zamówieniach publicznych. W 2016 r., w wyniku przyjęcia ustawy z 22 czerwca 2016 r. o zmianie ustawy Prawo zamówień publicznych oraz niektórych innych ustaw¹⁴, która weszła w życie 28 lipca 2016 r., zostały transponowane do polskiego prawa zamówień publicznych przepisy nowych dyrektyw unijnych z 2014 r., które mają zapewnić ujednoczenie prawa polskiego z prawem UE także w zakresie zrównoważonych zamówień publicznych. W Polsce, m.in. w związku z realizacją zaleceń Rady Ministrów w sprawie uwzględnienia przez administrację rządową aspektów społecznych w zamówieniach publicznych z 28 lipca 2015 r. (zalecenia Rady Ministrów w sprawie uwzględniania przez administrację rządową aspektów społecznych w zamówieniach publicznych z 29 marca 2017 r.), przyjęło się określać mianem klauzul społecznych w zamówieniach publicznych uregulowania prawne umożliwiające instytucji zamawiającej uwzględnienie dodatkowych celów społecznych w warunkach realizacji zamówienia oraz tzw. zamówienia zastrzeżone na wybrane usługi społeczne, zdrowotne i kulturalne. Obecnie najważniejszymi, oprócz dyrektyw, dokumentami kształtującymi politykę zrównoważonych zamówień publicznych na gruncie UE jest Strategia Europa 2020¹⁵ oraz powiązane ze strategią inicjatywy przewodnie, tj. Europa efektywnie korzystająca z zasobów¹⁶, Polityka przemysłowa w erze globalizacji¹⁷, Unia innowacji¹⁸ i Europejski program walki z ubóstwem¹⁹.

Jednym z kluczowych dokumentów funkcjonujących w polskim systemie zamówień publicznych w zakresie zrównoważonych zamówień publicznych jest Krajowy Plan Działań w zakresie zrównoważonych zamówień publicznych na lata 2017–2020²⁰. Dokument ten wspólnie z Planem na rzecz odpowiedzial-

---

¹⁴ Ustawa z dnia 22 czerwca 2016 r. o zmianie ustawy Prawo zamówień publicznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2016 r., poz. 1020 ze zm.).

¹⁵ Komunikat Komisji Europa 2020 Strategia na Rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu, KOM (2010) 2020.

¹⁶ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów – Europa efektywnie korzystająca z zasobów – inicjatywa przewodnia strategii „Europa 2020”, KOM (2020) 21.

¹⁷ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów – Zintegrowana polityka w erze globalizacji Konkurencyjność i zrównoważony rozwój na pierwszym planie COM (2010) 614.

¹⁸ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów – Projekt przewodni strategii Europa 2020 Unia innowacji COM(2010)546.

¹⁹ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów – Europejska platforma współpracy w zakresie walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym: europejskie ramy na rzecz spójności społecznej i terytorialnej, KOM (2010) 758.

²⁰ https://www.uzp.gov.pl/_data/assets/pdf_file/0022/34537/Krajowy_Plan_Dzialan_ZZP_na_lata_2017_2020 (data dostępu: 1.03.2022).

nego rozwoju²¹ określa spójną krótkookresową i długookresową politykę państwa w zakresie stabilnego i zrównoważonego rozwoju. Dokumenty te określają rolę zamówień publicznych we wspieraniu odpowiedzialnego rozwoju poprzez wzrost konkurencyjności gospodarki.

W zakresie realizacji powyższych dokumentów na gruncie krajowym najważniejszymi dokumentami wykonawczymi są zintegrowane strategie oraz programy. Do najważniejszych można zaliczyć Strategię Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko – perspektywa do 2020 r.²², Strategię Sprawne Państwo²³, Strategię Innowacyjności i Efektywności Gospodarki na lata 2012–2020 – Dynamiczna Polska²⁴, Strategię Rozwoju Kapitału Społecznego²⁵, Krajowy plan gospodarki odpadami 2022²⁶, Krajowy Plan mający na celu zwiększenie liczby budynków o niskim zużyciu energii²⁷, Ramowy Plan Działań dla Żywności i Rolnictwa Ekologicznego w Polsce na lata 2014–2020²⁸, Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej²⁹, Krajowy Program Działań na Rzecz Równego Traktowania na lata 2013–2016³⁰, Projekt uchwały Rady Ministrów w sprawie ustanowienia programu wieloletniego – Krajowy Program Działań na Rzecz Równego Traktowania na lata 2021–2030³¹ oraz Politykę zakupową państwa³².

---

²¹ Uchwała nr 14/2016 Rady Ministrów z dnia 16 lutego 2016 r. w sprawie przyjęcia Planu na rzecz odpowiedzialnego rozwoju, https://www.mr.gov.pl/media/16403/uchwala_plan_odp_rozw_16022016.pdf (data dostępu: 1.03.2022).

²² Uchwała nr 58 Rady Ministrów z dnia 15 kwietnia 2014 r. w sprawie przyjęcia strategii „Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko – perspektywa do 2020 r.” (M.P. poz. 469).

²³ Uchwała nr 17 Rady Ministrów z dnia 12 lutego 2013 r. w sprawie przyjęcia strategii „Sprawne Państwo 2020” (M.P. poz. 136).

²⁴ Uchwała nr 7 Rady Ministrów z dnia 15 stycznia 2013 r. w sprawie Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki „Dynamiczna Polska 2020” (M.P. poz. 73).

²⁵ Uchwała nr 61 Rady Ministrów z dnia 26 marca 2013 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020 (M.P. poz. 378).

²⁶ Uchwała nr 88 Rady Ministrów z dnia 1 lipca 2016 r. w sprawie Krajowego planu gospodarki odpadami 2022 (M.P. poz. 784).

²⁷ Uchwała nr 91 Rady Ministrów z dnia 22 czerwca 2015 r. w sprawie przyjęcia Krajowego planu mającego na celu zwiększenie liczby budynków o niskim zużyciu energii (M.P. poz. 614).

²⁸ <http://www.minrol.gov.pl/Jakosc-zywnosci/Rolnictwo-ekologiczne/Ramowy-Plan-Dzialan-dla-Zywnosci-i-Rolnictwa-Ekologicznego-w-Polsce> (data dostępu: 1.03.2022).

²⁹ Uchwała nr 164 Rady Ministrów z dnia 12 sierpnia 2014 r. w sprawie przyjęcia programu pod nazwą „Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej” (M.P. poz. 811).

³⁰ <http://www.spoleczenstwoobywatelskie.gov.pl/aktualnosci/krajowy-program-dzialan-na-rzecz-rownego-traktowania-na-lata-2013-2016> (data dostępu: 1.03.2022).

³¹ <https://www.gov.pl/web/rodzina/projekt-uchwaly-rady-ministrow-w-sprawie-ustanowienia-programu-wieloletniego-krajowy-program-dzialan-na-rzecz-rownego-traktowania-na-lata-2021-2030> (data dostępu: 1.03.2022).

³² Uchwała nr 6 Rady Ministrów z dnia 11 stycznia 2022 r. w sprawie przyjęcia Polityki zakupowej państwa (MP z 2 lutego 2022 r., poz. 125).

Definicja zrównoważonych zamówień publicznych

Definicja społecznych zamówień publicznych oraz aspektów społecznych w zamówieniach publicznych po raz pierwszy pojawiła się w 2010 r. w podręczniku Komisji Europejskiej *Kwestie społeczne w zakupach. Przewodnik dotyczący uwzględniania kwestii społecznych w zamówieniach publicznych*³³. Społecznie odpowiedzialne zamówienia publiczne są realizowane głównie na podstawie ustawy Pzp, zawierając elementy odpowiedzialnego i zrównoważonego rozwoju uwzględniające potrzeby społeczne na poszczególnych etapach procesu udzielenia zamówienia publicznego. Elementy te mogą być stosowane zarówno na etapie planowania zamówienia publicznego, przedmiotowego i technicznego opisu przedmiotu zamówienia, poprzez zastosowanie aspektów społecznych w warunkach udziału wymaganych warunkach realizacji zamówienia publicznego³⁴.

Pod pojęciem „zrównoważone zamówienia publiczne” należy rozumieć proces, w którym zamawiający zaspokajają swoje potrzeby w zakresie nabywania dostaw, usług i robót budowlanych w oparciu o stosunek jakości do ceny w całym cyklu życia (w tym również na zasadzie określania nie tylko kryterium ceny ale również kosztu), przy wygenerowaniu korzyści nie tylko dla organizacji, ale także dla społeczeństwa i gospodarki, przy jednoczesnym minimalizowaniu szkód dla środowiska w stosunku do zamówień udzielanych bez zastosowania zasad zrównoważonego rozwoju³⁵. W definicji zrównoważonych zamówień mieszczą się więc zarówno tzw. społeczne (społecznie odpowiedzialne) zamówienia publiczne, jak również tzw. zielone zamówienia publiczne, obejmujące m.in. stosowanie klauzul środowiskowych. Pojęcia te zostały zdefiniowane w dokumentach opracowanych przez Komisję Europejską i funkcjonują w systemie zamówień publicznych³⁶.

Aspekty społeczne i środowiskowe w zamówieniach publicznych mogą mieć różną formę i być stosowane na różnych etapach procesu udzielania zamówień publicznych. Poza aspektami dotyczącymi określenia przedmiotu zamówienia, zamawiający może także określić wymagania o charakterze społecznym, związane z realizacją zamówienia, m.in. poprzez zobowiązanie wykonawców do zatrudnienia do realizacji zamówienia osób z określonych grup czy też doprecyzowanie formy zatrudnienia osób wykonujących wskazane czynności w ramach realizacji zamówienia. Dla realizacji celów społecznych prawnie dopuszczalne

³³ https://www.uzp.gov.pl/data/assets/pdf_file/0024/26709/Kwestie_spoeczne_w_zakupach_Przewodnik_KE.

³⁴ K. Ołdak, *Klauzule społeczne w zamówieniach społecznych*, „Ekonomia Społeczna” 2012, nr 1(4), s. 43–53.

³⁵ http://www.unepi.org/resourceefficiency/Portals/24147/scp/procurement/docsres/ProjectInfo/UNEPI_mplementationGuidelines.pdf (data dostępu: 1.03.2022).

³⁶ Szerzej: A. Kowalski (red.), *Zamówienia publiczne na rzecz włączenia społecznego*, Warszawa 2021.

jest także ograniczenie kręgu wykonawców ubiegających się o zamówienie publiczne do podmiotów, których działalność obejmuje społeczną i zawodową integrację osób z grup społecznie marginalizowanych³⁷. Mylnie jest postrzeganie klauzul społecznych jako wyłącznie klauzul prozatrudnieniowych. W stosowaniu zrównoważonych zamówień publicznych równie ważne jak stosowanie mechanizmów włączenia do rynku pracy może okazać się stosowanie klauzul porządkujących ten rynek bądź czyniących go bardziej przyjaznym dla pracowników, w tym dla pracowników z grup defaworyzowanych lub posiadających słabszą pozycję na rynku pracy. W aspekcie praktycznym powyższe cele można osiągnąć poprzez stosowanie konkretnych, dostosowanych do charakteru przedmiotu zamówienia, klauzul dotyczących promocji godnej pracy (np. wymaganie minimalnego wynagrodzenia za pracę, stosowania wymogów MOP), poszanowanie praw człowieka i prawa pracy (np. poprzez wskazanie na wymagania w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy, zakazu pracy dzieci), wsparcie społecznego włączenia (np. poprzez wymóg ustanowienia szkoleń związanych z przedmiotem zamówienia dla osób realizujących zamówienie publiczne) oraz zwracanie szczególnej uwagi na równe traktowanie pracowników znajdujących się w różnych sytuacjach życiowych (np. poprzez promocję elastycznego czasu pracy). Zgodnie z definicją określoną przez Komisję Europejską tzw. zielone zamówienia publiczne oznaczają proces, w ramach którego zamawiający mogą stosować zapisy i wymagania dotyczące procesu udzielenia zamówienia publicznego w celu uzyskania dostaw, usług i robót budowlanych, których oddziaływanie na środowisko w trakcie ich cyklu życia produktu będzie mniejsze w porównaniu do zamówień o identycznym przeznaczeniu, jakie zostałyby zamówione w przypadku niezastosowania klauzul środowiskowych³⁸. Komisja Europejska podjęła działania zmierzające do opracowania wspólnych kryteriów dotyczących tzw. zielonych zamówień publicznych, określanych jako kryteria środowiskowe (ang. *green public procurement* – GPP), możliwych do stosowania w państwach członkowskich Unii Europejskiej. Kryteria zostały opracowane dla grup produktowych, które uznano za najbardziej odpowiednie do wdrożenia GPP zarówno ze względu na wartość zamówień, jak i wpływ na środowisko.

---

³⁷ *Kwestie społeczne w zakupach. Przewodnik dotyczący uwzględniania kwestii społecznych w zamówieniach publicznych*, 2011, s. 7, <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=pl&pubId=606&type=2&furtherPubs=no> (data dostępu: 1.03.2022); B. Majewski, *Klauzule społeczne w zamówieniach publicznych – szansa podmiotów ekonomii społecznej w lepszej partycypacji środków publicznych*, [w:] U. Szymańska, M. Falej, P. Majer, M. Hejbudzki (red.), *Perspektywy rozwoju sektora organizacji pozarządowych*, Olsztyn 2015, s. 181–189.

³⁸ Komunikat Komisji – Zamówienia publiczne na rzecz poprawy stanu środowiska KOM(2008) 400, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0400:FIN:PL:PDF> (data dostępu: 1.03.2022).

Znaczenie społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych

Stosowanie aspektów społecznych i środowiskowych w procesie udzielania zamówień publicznych skorelowane z prawodawstwem krajowym i europejskim stanowi wyraz dążenia do zrównoważonego rozwoju w tej dziedzinie oraz przeciwdziałania społecznemu wyłączeniu grup marginalizowanych przy użyciu narzędzi towarzyszących wydatkowaniu środków publicznych w ramach udzielania zamówień publicznych. 31 stycznia 2019 r. Rada Ministrów przyjęła dokument pn. Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku – Ekonomia Solidarności Społecznej (dalej jako KPRES)³⁹. Dokument dotychczas obowiązujący został zaktualizowany w celu położenia większego nacisku na zwiększenie szans zatrudnienia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz większą dostępność usług społecznych szczególnie w ujęciu coraz szerzej występującego zjawiska transgraniczności zamówień publicznych. Zmieniony KPRES obowiązywać będzie do 2023 r. i będzie kontynuacją dotychczas prowadzonych działań w tym zakresie z uwzględnieniem wprowadzonych do programu zmian. Program uzupełniono o pojęcie ekonomii solidarnej jako zbiorczego pojęcia uwzględniającego m.in. reintegrację społeczną i zawodową osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz tworzenie dla nich miejsc pracy wysokiej jakości w podmiotach ekonomii społecznej.

W aktualnym programie zostały wpisane nowe instrumenty wsparcia oraz poszerzono krąg osób, które z różnych przyczyn znalazły się w trudnej sytuacji życiowej. Poszerzono także wątki dotyczące współpracy między podmiotami ekonomii społecznej oraz biznesem i administracją publiczną. Działania przewidziane w zaktualizowanym programie podzielono na cztery obszary tematyczne. Pierwszym z nich jest „solidarna wspólnota lokalna”. Obszar ten dotyczy współpracy podmiotów ekonomii społecznej z administracją publiczną, w tym również w procesie udzielania zamówień publicznych. Przewidziane w nim działania pozwolą zmienić zasady współpracy między administracją różnego szczebla a podmiotami ekonomii społecznej. Szczególny nacisk w tym działaniu został położony na znaczenie zamówień społecznych, które ze swojej natury w większości są realizowane przez wykonawców lokalnych, co pozwala na lepsze dostosowanie przedmiotu zamówienia do potrzeb społeczności lokalnej oraz dodatkowo sprzyjają rozwojowi przedsiębiorczości na danym terenie. Kolejnym obszarem tematycznym uwzględnionym w programie jest „solidarny rynek pracy”. W tym obszarze uwzględnione zostały działania dotyczące reintegracji społecznej i zawodowej realizowanej przez różne podmioty ekonomii społecznej. Określone zostały warunki niezbędne do uzyskania

³⁹ Uchwała nr 11 Rady Ministrów z dnia 31 stycznia 2019 r. zmieniająca uchwałę w sprawie przyjęcia programu pod nazwą Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej (M.P. z 2019 r., poz. 124).

statusu przedsiębiorstwa społecznego oraz instrumenty wsparcia zatrudnienia w tych podmiotach. Celem tych działań ma być zwiększenie szans na pracę i pełniejsze uczestnictwo w życiu społecznym dla osób w szczególnej sytuacji życiowej, w tym grup marginalizowanych. Kolejna grupa działań została określona jako „konkurencyjna przedsiębiorczość społeczna”. Obszar ten obejmuje działania, dzięki którym podmioty ekonomii społecznej będą mogły efektywniej konkurować z innymi przedsiębiorcami i wzmacniać swoją samodzielność, przez co zostaną utworzone nowe miejsca pracy. Ostatnim zakresem tematycznym wyodrębnionym w programie jest „solidarne społeczeństwo”. W tym obszarze znalazły się działania edukacyjne i promujące ekonomię społeczną oraz upowszechnianie wiedzy o ekonomii społecznej wśród władz publicznych. Wszystkie te działania mają na celu wzmocnienie procesów dotyczących zwiększania spójności i solidarności społecznej, a także rozwoju lokalnego i społeczno-gospodarczego⁴⁰. Rozpatrując proces udzielania zamówień publicznych w kontekście wsparcia procesów ekonomii społecznej, trzeba podkreślić, że proces ten nie może być rozpatrywany wyłącznie na płaszczyźnie zamawiający – wykonawca, w którym celem przewidzianym w przepisach UE i państw członkowskich jest doprowadzenie do zawarcia umów prawa cywilnego w przedmiocie usług, dostaw lub robót publicznych. W systemie zamówień publicznych, z uwagi na zakres i wartość ich udziału w gospodarce krajowej i międzynarodowej, niebagatelną rolę odgrywa również realizacja celów i polityk społecznych⁴¹. Jednym z aspektów społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych jest dostarczanie usług społecznie użytecznych, np. usług opiekuńczych, usług w zakresie ochrony zdrowia, edukacji, kultury i ochrony środowiska, usług komunalnych oraz tzw. usług wzajemnych (ubezpieczenia wzajemne, spółdzielnie). Powyższe aspekty dotyczące systemu zamówień publicznych stosowane i umiejętnie ukierunkowane w rezultacie prowadzą do rozwoju regionalnego poprzez wsparcie rozwoju przedsiębiorstw społecznych, co w konsekwencji jest jednym z narzędzi wyrównywania szans dla osób i grup zagrożonych społecznym wykluczeniem. Społecznie odpowiedzialne zamówienia publiczne w zakresie wspierania mechanizmów ekonomii społecznej jest zbieżne z zasadami zrównoważonego rozwoju.

W systemie zamówień publicznych opisane społecznie odpowiedzialne zamówienia publiczne odnoszą się do etapów zamówień publicznych, które uwzględniają jeden lub kilka aspektów w zakresie promocji godnej pracy, poszanowania praw człowieka i prawa pracy, wsparcie społecznego włączenia grup osób

⁴⁰ M. Stręciwilk, M. Olejarz (red.), *Zrównoważone zamówienia publiczne. Aspekty społeczne i środowiskowe w procedurze udzielania zamówienia w świetle nowelizacji ustawy Prawo zamówień publicznych*, Warszawa 2017, https://www.uzp.gov.pl/_data/assets/pdf_file/0016/35800/Zrownowazone-zamowienia-publiczne.pdf (data dostępu: 1.03.2022).

⁴¹ J. Odachowski, *Społecznie odpowiedzialne zamówienia publiczne – wybrane problemy (kontekst publicznego nadzoru nad rynkiem zamówień publicznych)*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” 2018, s. 540.

marginalizowanych w życiu społecznym i gospodarczym, zasad ekonomii społecznej i wsparcia małych i średnich przedsiębiorstw, promocji równych szans oraz zasad projektowania uniwersalnego „dostępny i przeznaczony dla wszystkich”, włączenia zrównoważonych kryteriów wraz z uwzględnieniem kwestii uczciwego i etycznego handlu przy poszanowaniu zasad traktatowych i dyrektyw w sprawie zamówień publicznych. Wszystkie wyżej wymienione aspekty łączą się zagadnienia główne społecznie odpowiedzialnych zamówień: kwestię zarządzania środkami publicznymi, kwestię konkurencji między wykonawcami oraz także aspekt interesów wykonawców. Zagadnienia te składają się na prawny aspekt publicznego nadzoru państwa nad rynkiem zamówień publicznych kształtowanym na różnych szczeblach administracji publicznej. Połączenie aspektów celowego i oszczędnego zarządzania środkami publicznymi oraz wyboru oferty najkorzystniejszej w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego prowadzi w konsekwencji do wymogu racjonalnego dysponowania środkami publicznymi, co wynika z art. 216 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej⁴², jak też z art. 17 ust. 1, art. 44 ust. 3, art. 47, art. 68 ust. 1, art. 133d ust. 1, art. 162 i art. 254 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 305, ogłoszony w dniu 18 lutego 2021 r.)⁴³. Oszczędność, jako zasada gospodarki finansami publicznymi, służyć ma minimalizacji kosztów związanych z realizacją określonych zadań jednostek administracji publicznej, z czego wynika potrzeba dokonywania wyborów między różnymi sposobami realizacji założonych celów, w tym również realizacji celów społecznych⁴⁴ oraz zachowania zasady racjonalnego wydatkowania środków publicznych⁴⁵.

Zakończenie

Współczesne zamówienia publiczne powinny być realizowane w zgodzie z określonymi standardami, w tym społecznymi i środowiskowymi. W obecnym stanie prawnym system publicznych wydatków ma za zadanie realizować nie tylko funkcję nabywania dóbr i usług na potrzeby sektora publicznego lecz również określone funkcje społeczne i środowiskowe, w szczególności związane z realizacją przyjętych polityk państwa. Należy uznać, że ustawa Pzp zawiera przepisy umożliwiające efektywne i transparentne udzielanie zamówień publicznych, uwzględniające rolę zamówień publicznych w kształtowaniu

⁴² Z. Ofiarski, [w:] M. Safjan, L. Bosek (red.), *Konstytucja RP*, t. 2: *Komentarz do art. 87–94*, Warszawa 2016, s. 51.

⁴³ Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz.U. z 2018 r., poz. 2354).

⁴⁴ M. Bielikow-Kucharska, *Odpowiedzialność za naruszenie dyscypliny finansów publicznych w obszarze zamówień publicznych*, Warszawa 2016, s. 116–199.

⁴⁵ M. Bitner, [w:] W. Misiąg (red.), *Ustawa o finansach publicznych. Ustawa o odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych. Komentarz*, Warszawa 2017, s. 122–169.

polityki państwa w szczególności biorąc pod uwagę zapisy art. 95 i art. 96 ustawy Pzp. Wprowadzona nowelizacja w szczególności kładzie nacisk na wspieranie innowacyjności i nowych technologii w zamówieniach publicznych, a także rozwój małych i średnich przedsiębiorstw poprzez zwiększenie ich dostępu do rynku zamówień publicznych, co bezpośrednio przekłada się na realizację wytycznych Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju dotyczących zamówień publicznych i jest wyrazem kontynuacji ugruntowanej polityki zakupowej państwa.

Klauzule społeczne i środowiskowe gwarantują realizację zamówienia, w tym w szczególności zatrudnienia szczególnych grup społecznych przy realizacji przedmiotu zamówienia, ale nie mogą dotyczyć podmiotu jako takiego, tzn. nie można w procedurze zamówień publicznych wskazać typów podmiotów, jakie mogą złożyć ofertę. Możliwe jest jednak wprowadzenie wymogu zatrudnienia przez wykonawcę osób należących do określonych grup dotkniętych lub zagrożonych wyłączeniem społecznym⁴⁶.

Siła nabywcza jednostek administracji publicznej stymulować może proces rozwoju gospodarki efektywnej ekonomicznie oraz przyjaznej dla środowiska. Trzeba jednak mieć na uwadze, że fundamentalnym celem skutecznie funkcjonującego systemu zamówień publicznych jest uzyskiwanie najlepszych efektów z ponoszonych nakładów. Należy przez to rozumieć jak najbardziej efektywne osiągnięcie celu zamówienia, którym zasadniczo jest zaspokojenie określonej potrzeby instytucji zamawiającej. Efektywność zamówień publicznych jest bezpośrednio związana z zasadą równego traktowania i uczciwej konkurencji, ponieważ tylko w warunkach presji konkurencyjnej oferty składane przez wykonawców wykazywać będą najlepszy stosunek jakości do ceny, a tym samym zamawiający będzie miał możliwość wyboru oferty obiektywnie najkorzystniejszej na danym rynku towarów i usług.

Wykaz literatury

- Bielikow-Kucharska M., *Odpowiedzialność za naruszenie dyscypliny finansów publicznych w obszarze zamówień publicznych*, Wolter Kluwers, Warszawa 2016.
- Bitner M., [w:] W. Misiąg (red.), *Ustawa o finansach publicznych. Ustawa o odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2017.
- Greta M., Tomczak-Woźniak E., *Długoterminowe cele strategiczne a zrównoważony rozwój obszarów wiejskich w obliczu strategii Europa 2020*, „Journal of Agribusiness and Rural Development” 2013, nr 2.
- Hix S., *System polityczny Unii Europejskiej*, Wyd. Nauk. PWN, Warszawa 2010.
- Kowalski A. (red.), *Zamówienia publiczne na rzecz włączenia społecznego*, Urząd Zamówień Publicznych, Warszawa 2021.

⁴⁶ T. Schimanek, *Podstawowe informacje o klauzulach społecznych*, Warszawa 2012, s. 9.

- Kwestie społeczne w zakupach. Przewodnik dotyczący uwzględniania kwestii społecznych w zamówieniach publicznych*, 2011, <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=pl&pubId=606&type=2&furtherPubs=no>.
- Kozarzewski R., *Podstawy prawne zamówień publicznych i klauzul społecznych*, [w:] T. Schimanek (red.), *Klauzule społeczne w zamówieniach publicznych. Poradnik*, Poradnik opracowany w ramach projektu „Ośrodek Wspierania Ekonomii Społecznej w subregionie warszawskim”, Warszawa 2015.
- Majewski B., *Klauzule społeczne w zamówieniach publicznych – szansa podmiotów ekonomii społecznej w lepszej partycypacji środków publicznych*, [w:] U. Szymańska, M. Falej, T. Majer, M. Hejbudzki (red.), *Perspektywy rozwoju sektora organizacji pozarządowych*, WPiA UWM, Olsztyn 2015.
- Nowicki H., *Cele systemu zamówień publicznych*, [w:] T. Kocowski, J. Gola (red.), *Przedsiębiorcy w społecznej gospodarce rynkowej. System zamówień publicznych w Polsce*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” 2017, nr 497.
- Odachowski J., *Społecznie odpowiedzialne zamówienia publiczne – wybrane problemy (kontekst publicznego nadzoru nad rynkiem zamówień publicznych)*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” 2018.
- Ofiarski Z., [w:] M. Safjan, L. Bosek (red.), *Konstytucja RP*, t. 2: *Komentarz do art. 87–94*, C.H. Beck, Warszawa 2016.
- Oldak K., *Klauzule społeczne w zamówieniach społecznych*, „Ekonomia Społeczna” 2012, nr 1(4).
- Schimanek T., *Podstawowe informacje o klauzulach społecznych*, FISE, Warszawa 2012.
- Sołtysińska A., *Zamówienia publiczne w Unii Europejskiej*, Zakamycze, Kraków 2004.
- Stręciwilk M., Olejarz M. (red.), *Zrównoważone zamówienia publiczne. Aspekty społeczne i środowiskowe w procedurze udzielania zamówienia w świetle nowelizacji ustawy Prawo zamówień publicznych*, Urząd Zamówień Publicznych, Warszawa 2017.

Summary

The use of social and environmental clauses as an expression of the implementation of sustainable public procurement

Keywords: public procurement law, EU directive, tenders, social clauses, environmental clauses.

Purchases of goods and services by public administration units, through procedures defined through public procurement, represent a significant share of gross domestic product (GDP). Public procurement is a key form of public sector participation in the economy and the use of social clauses and environmental considerations is a tool to shape this participation in line with EU and national policies. The creation of a public procurement system is primarily related to the activity of the state in terms of spending public funds. The assessment of social clauses and environmental aspects indicates that it is an

important instrument for the development and support of a social economy. The purpose of this article is to analyze whether the new law contains provisions that enable effective and transparent public procurement, considering the role of public procurement in shaping state policy. It is also important to answer the question of whether the current Public Procurement Law also follows the guidelines of the Strategy for Responsible Development regarding public procurement.